

13.11.2013

Dnro 4114/4/12

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

EPÄILLYN NIMEN ANTAMINEN JULKISUUTEEN

1

KANTELU

A arvosteli 29.10.2013 lähettämässään sähköpostiviestissä Päijät-Hämeen poliisilaitoksen menettelyä tiedottamisessa. Hän kertoi, että poliisilaitos oli tuona päivänä tiedottanut internetsivuillaan, että B:tä epäiltiin törkeästä rattijuopumuksesta, törkeästä liikenteen vaarantamisesta ja haitanteosta virkamiehelle. A:n mukaan rikosten törkeysaste tai muukaan syy ei edellyttänyt epäillyn nimen julkistamista ja tapauksessa oli rikottu ainakin hienotunteisuuden periaatetta.

Havaitsin lisäksi, että poliisilaitos julkaisi 3.11.2012 internetsivuillaan tiedotteen, että B:tä epäiltiin tuona päivänä tapahtuneesta kulkuneuvon luovuttamisesta juopuneelle. Päätin ottaa myös tämän poliisin menettelyn tutkittavakseni tässä yhteydessä.

- - -

2

SELVITYS

- - -

Jäljennökset selvityksistä ja lausunnoista toimitettiin tiedoksi myös B:lle ja hänelle varattiin tilaisuus lausua asiassa. B ei ole käyttänyt tätä mahdollisuutta.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumatietoja

Päijät-Hämeen poliisilaitoksella kirjattiin sunnuntaina 28.10.2012 ilmoitus siitä, että B:tä epäillään hetkeä aiemmin sattuneista törkeästä rattijuopumuksesta, liikenneturvallisuuden vaarantamisesta ja haitanteosta virkamiehelle. Asian tutkinnanjohtaja oli rikoskomisario C.

C antoi esimiehensä rikosylikomisario D:n kanssa keskusteltuaan asiasta joukkotiedotusvälineille tiedotteen 29.10.2012. Poliisin internetsivuilla oleva tiedote oli seuraavansisältöinen:

Poliisilla esitutkinta – B:tä epäillään mm. törkeästä rattijuopumuksesta

29.10.2012

Päijät-Hämeen poliisi epäilee B:n syyllistyneen su 28.10.2012 – ma 29.10.2012 välisenä yönä Lahdessa törkeään rattijuopumukseen ja törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen sekä haitantekoon virkamiehelle. B oli kiinniotettuna asian selvittämiseksi. Esitutkinta on alkuvaiheessa ja asiasta tiedotetaan lisää esitutinnan edetessä.

Poliisilaitoksella kirjattiin lauantaina iltapäivällä 3.11.2012 ilmoitus, jossa auton ulosajoon liittyen todetaan, että B:tä epäillään tuona päivänä tapahtuneesta kulkuneuvon luovuttamisesta juopuneelle. Tuon asian tutkinnanjohtaja oli rikoskomisario E. Hämeen hätäkeskusalueen yleisjohtajana klo 16 aloittanut komisario F antoi myöhemmin samana päivänä julkisuuteen seuraavansisältöisen tiedotteen:

B:tä epäillään kulkuneuvon luovuttamisesta juopuneelle

03.11.2012

B on tänään 03.11.2012 iltapäivällä otettu kiinni Lahdessa epäiltynä kulkuneuvon luovuttamisesta juopuneelle. B oli matkustajana 20-vuotiaan naisen kuljettamassa ja B:n hallinnassa olevassa h-autossa, joka suistui tieltä ja kolhi lievästi valaisinpylvästä Lahden Renkomäessä. Ulosajossa ei aiheutunut henkilövahinkoja. Auton kuljettajaa epäillään mm. törkeästä rattijuopumuksesta.

3.2

Kannanotot

3.2.1

Oikeusohjeita

Esitutkintalain 49 §:n mukaan

Esitutkinnasta on tiedotettava siten, ettei ketään aiheuttomasti saateta epäluulon alaiseksi ja ettei kenellekään tarpeettomasti aiheuteta vahinkoa ja haittaa.

Esitutkintaa koskevien tietojen antamisesta julkisuuteen säädetään asetuksella.

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen (EPA) 8 §:n mukaan

Rikoksesta epäillyn nimen tai hänen kuvansa saa antaa julkisuuteen vain, jos se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi, epäillyn kiinni saamiseksi tai muusta erityisen painavasta syystä.

On selvää, että julkisuuteen ei voi antaa salassa pidettäviä tietoja. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslain) 24 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä poliisille ja muille esitutkintaviranomaisille ja syyttäjälle sekä tarkastus- ja valvontaviranomaisille tehdyt ilmoitukset rikoksesta, esitutkintaa ja syyteharkintaa varten saadut ja laaditut asiakirjat sekä haastehakemus, haaste ja siihen annettu vastaus rikosasiassa, kunnes asia on ollut esillä tuomioistuimen istunnossa taikka kun syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta tai kun asia on jätetty sikseen, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna rikoksen selvittämistä tai tutkinnan tarkoituksen toteutumista tai ilman painavaa syytä aiheuta asiaan osalliselle vahinkoa tai kärsimystä tai estä tuomioistuinta käyttämästä oikeuttaan määrätä asiakirjojen salassapidosta oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain mukaan.

Saman lain 23 §:n mukaan viranomaisen palveluksessa oleva samoin kuin luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus.

3.2.2

Poliisilta saadut selvitykset

Rikoskomisario C on selvityksessään todennut seuraavaa.

29.10.2012 sain tutkinnanjohtajana puhelinoiton 7 päivää -lehden toimittajalta. Toimittaja kertoi saaneensa tiedon B:n uusista rikosepäilyistä mm. poliisin vastustaminen ja kysyi pitääkö epäilyt paikkansa. Sanoin poliisilla olevan esitutkinnassa edellisenä yönä tapahtuneet rattijuopumus-, liikennerikos ja haitanteko asia, joissa kaikissa epäiltynä on B.

Puhelun jälkeen mietin tiedottamista ja erityisesti joukkotiedostusvälineiden kohtelun tasapuolisuutta. Kysyin lähiesimieheni rikosylikomisario D:n näkemyksen tiedotteeseen, jossa nimeän B:n epäilyksi. Rykom D:n mielestä joukkotiedostusvälineiden tasapuolisen kohtelun ja koska kyse on julkisuuden henkilöstä tiedotteen voi laatia.

Laadin seuraavan tiedoteluonnoksen:

Päijät-Hämeen poliisi epäilee B:n syyllistyneen su 28.10.2012 – ma 29.10.2012 välisenä yönä törkeään rattijuopumukseen ja törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen sekä haitantekoon virkamiehelle. B oli kiinniotettuna asian selvittämiseksi. Esitutkinta on alkuvaiheessa ja asiasta tiedotetaan lisää esitutkinnan edetessä

Tämän jälkeen esittelin luonnoksen rykom D:lle, joka kehotti lisäämään tiedotteeseen paikkakuntatiedon. Lisäsin tiedotteeseen paikkakunnan seuraavasti: ...välisenä yönä Lahdessa törkeään rattijuopumukseen...

Jaoin tiedotteen joukkotiedostusvälineille poliisin julkaisujärjestelmän välityksellä.

Rikosylikomisario D on 12.12.2013 puhelimitse kuultuna vahvistanut, että C:n selvitys hänen osuudestaan pitää paikkansa.

Komisario F puolestaan kertoi, että

tulin 3.11.2012 iltapäivällä 16–03 työvuoroon Lahden pääpoliisiasemalle Hämeen hätäkeskusalueen poliisin yleisjohtajaksi. Päivän yleisjohtaja, rikoskomisario C raportoi vuoron vaihtuessa muun muassa, että B ja naishenkilö ovat rikosperusteisesti kiinniotettuina iltapäivän tapahtumista. B:tä oli todennäköisiä syitä epäillä kulkuneuvon luovuttamisesta juopuneelle ja hänen autoaan kuljettanutta naista muun muassa törkeästä rattijuopumuksesta. Sovimme, että asiasta ei tiedoteta, mutta jos asiaa kysytään tiedotusvälineiden toimesta, tosiasioita emme voi kiistääkään.

Noin 17 aikoihin Päijät-Hämeen poliisin tilannekeskuspäivystäjä antoi minulle niin sanotun mediapuhelimen, johon soitti Etelä-Suomen Sanomien toimittaja. Hänellä oli varsin hyvät tiedot tapahtuneesta, mikä on varsin ymmärrettävää, kun rikostapahtuma oli taajama-alueella päiväsaikaan ja B:n auto on tunnettu Lahdessa. Kerroin hänelle suullisesti samat tiedot kuin myöhemmin laatimassani tiedotteessa.

Päätöksen tiedotteen laatimisesta tein, ettei tilannekeskuspäivystäjän ja oma työaikani kuluisi koko iltaa mediapuhelimen kanssa. Poliisin ohjeistuksen mukaan eri tiedotusvälineitä pitää palvella tasapuolisesti.

3.2.3

Poliisin toiminnan arviointi

Asiassa on kysymys siitä, oliko B:n nimen antaminen julkisuuteen perusteltua. Saadun selvityksen perusteella C:llä ja F:llä on sinänsä ollut toimivalta tiedottaa kyseisistä tapauksista.

Esitutkintaa koskevien tietojen kohdalla lähtökohta on julkisuuslain mukaan salassapito. Tämä ei kuitenkaan ole poikkeuksetonta. Nyt käsiteltävänä olevan asian kannalta merkityksellistä on, että esitutkintaa koskevat tiedot eivät ole salassa pidettäviä, jos on ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna rikoksen selvittämistä tai tutkinnan tarkoituksen toteutumista tai ilman painavaa syytä aiheuta asiaan osalliselle vahinkoa tai kärsimystä.

Rikoksesta epäillyn nimen paljastaminen on siis lähtökohtaisesti kiellettyä, mutta tutkinnanjohtajalla on kuitenkin harkintavaltaa. Tätä julkisuuslain jättämää harkintavaltaa rajoittaa erityisesti se, että EPA 8 §:n mukaan epäillyn nimi voidaan antaa julkisuuteen vain, jos se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi, epäillyn kiinnisaamiseksi tai muusta erityisen painavasta syystä.

Kyseessä olevissa tapauksissa nimen julkistaminen ei ole ollut tarpeen epäillyn kiinnisaamiseksi tai rikoksen selvittämiseksi. Näin ollen arvioitavaksi jää, oliko nimen julkistamiseen ollut jokin erityisen painava syy.

Oikeuskirjallisuudesta tästä on todettu muun muassa seuraavaa, että sanat ”erityisen painava” osoittavat, että tällä perusteella henkilöllisyyden paljastaminen tulee kysymykseen vain todella poikkeustapauksissa (Helminen ym. Esitutkinta ja pakkokeinot 2005 s. 444.)

Todettakoon, että uudessa, 1.1.2014 voimaan tulevassa pakkokeinolaisissa henkilön nimen antaminen julkisuuteen tulee vielä yksityiskohtaisemmin säännellyksi. Sääntely siis nostetaan lain tasolle ja tuon lain 11 luvun 7 §:n 2 momentin mukaan

Henkilön nimen tai kuvan saa antaa julkisuuteen vain, jos se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi, rikoksesta epäillyn tavoittamiseksi, uuden rikoksen estämiseksi tai rikoksesta aiheutuvan vahingon estämiseksi.

Tätä perusteltiin (hallituksen esitys 222/2010 vp) muun muassa seuraavasti:

Toinen muutos voimassa olevaan sääntelyyn verrattuna liittyisi siihen, että momentin luettelo tapauksista, joissa nimen tai kuvan julkisuuteen antaminen on mahdollista, olisi tyhjentävä. Voimassa olevan pykälän ilmaus ”tai muusta painavasta syystä” korvattaisiin uuden rikoksen estämistarkoituksella ja rikoksesta aiheutuvan vahingon estämistarkoituksella.

Momentissa käytettäväksi ehdotettu sana ”välttämätöntä” tarkoittaisi korkeaa kynnystä nimen tai kuvan julkistamisen suhteen.

Poliisilaitoksen lausunnossa on todettu, että poliisin sisäisessä ohjeistuksessa on otettu kantaa tilanteeseen, joka vastaa kantelun kohteena olevaa tilannetta: ” Suurta julkista huomiota herättävissä esitutkinnoissa epäiltyjen nimet ovat usein median tiedossa ja ne leviävät myös nopeasti erilaisissa verkkoryhmissä. Joukkoviestimet toivovat poliisin vahvistavan tiedot mm. siksi, että viranomaisen antamat tiedot voidaan julkaista. Poliisin ei pidä julkistaa epäiltyjen nimiä sillä perusteella, että ne ovat laajalti tiedossa, vaan noudattaa edellä mainitun asetuksen [EPA] kriteereitä. Media voi silti julkaista nimet, mutta omilla kriteereillään.” (Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirja s. 25).

Poliisilaitos katsoi lausunnossaan, että nyt kyseessä olevat tapaukset eivät ole olleet niin poikkeuksellisia tai yhteiskunnallisesti merkittäviä, että rikoksesta epäillyn nimen julkistamiseen olisi ollut erityisen painavat syyt.

Voin yhtyä tähän näkemykseen. Korostan seuraavia seikkoja.

Puheena olevat rikokset ovat olleet laadultaan hyvin tavallisia, eikä niistä tiedottamisella voida katsoa käytännössä olleen yhteiskunnallista merkitystä. Tätä tosiseikkaa ei muuta se, että B on urheilu-uransa vuoksi jossain määrin ns. julkisuuden henkilö. Se, että medialla on hänen kohdallaan ehkä alempi julkaisukynnys, ei tarkoita, että asia olisi poliisin kohdalla näin. Poliisin tulee itsenäisesti median uutisointikriteereistä riippumatta harkita tiedottamista poliisia sitovien normien näkökulmasta.

Selvää on myös se, että tiedottamista ja epäillyn nimen julkaisua ei nyt kyseessä olleessa tilanteessa voi perustella sillä, että näin vältyttiin vastailemasta toistuviin asiaa koskeviin kyselyihin. Tämä ei ole EPA:n tarkoittama erityisen painava syy.

Huomionarvoisempaa mielestäni on se, että selvitysten mukaan tiedotusvälineet jo tiesivät tapauksista ja kun C ja F vahvistivat tiedot B:n epäillyistä rikoksista yhdelle toimittajalle, he näyttävät katsoneen, että tiedotusvälineiden tasapuolinen kohtelu vaati tiedotetta.

Viittaan kuitenkin edellä siteerattuun käsikirjaan. Se, että tiedotusvälineet tietävät asiasta – tai ainakin väittävät tietävänsä – ei ole peruste vahvistaa epäillyn nimeä eikä varsinkaan antaa sitä tiedotteella julkisuuteen. Vaikka vain todetessaan tiedotusvälineissä esiintyneen tiedon, viranomaisen voi välillisesti vahvistaa sitä. Vahvistaessaan tiedon viranomaisen oletetaan ilmaisevan, että se vastaa viranomaisen tiedossa olevaa salassa pidettävää tietoa.

En näe olleen perustetta sille, että C ja F vahvistivat toimittajalle B:n olevan epäiltynä rikoksista. Korostan myös, että vaikka yksi toimittaja tietäisi asiasta, ei tämä tarkoita, että epäillyn nimi on julkisuudessa. Selvityksissä ei olekaan esitetty hyväksyttäviä perusteita sille, että poliisi omilla tiedotteillaan antoi epäillyn nimen julkisuuteen. Menettelyä ei voi tällaisessa tilanteessa perustella tiedotusvälineiden yhdenvertaisella kohtelulla, joka sinänsä on tärkeä näkökohta.

Saatan käsitykseni C:n ja F:n virheellisestä menettelystä heidän tietoonsa. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lisäksi totean, että C:n esimies rikosylikomisario D on selvityksen mukaan ollut tietoinen siitä, että C laati tiedotetta, jossa epäillyn nimi julistetaan ja D on ollut mukana tiedotteen valmistelussa. Vaikka C tutkinnanjohtajana vastaakin tiedotteestaan, kiinnitän myös D:n huomiota edellä esittämiini näkökohtiin. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Muihin toimenpiteisiin asia ei anna aihetta.